

Skollagen 1 kap, 5 §:
"Utbildningen ska vila på
vetenskaplig grund och
beprövad erfarenhet"

SO 1-3: Religion 2

Religionskunskap på vetenskaplig grund

Skollagen 1 kap, 5 §:

”Utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet”

Hur ger du din religionsundervisning en vetenskaplig grund?

Religionsvetenskap kan betraktas som...

”...ett paraplybegrepp med underavdelningar såsom teologi (kristendomsforskning), religionshistoria, religionsbeteendevetenskap, islamologi och judaistik.”

Religionsvetenskap kan betraktas som...

”...ett paraplybegrepp med underavdelningar såsom teologi (kristendomsforskning), religionshistoria, religionsbeteendevetenskap, islamologi och judaistik.”

Religionsvetenskap kan betraktas som...

”...ett paraplybegrepp med underavdelningar såsom teologi (kristendomsforskning), religionshistoria, religionsbeteendevetenskap, islamologi och judaistik.”

[...]

”...det vetenskapliga studiet av religion kännetecknas av en ’metodologisk ateism’.”

Metodologisk ateism, vad är det?

”...det vetenskapliga studiet av religion kännetecknas av en
'metodologisk ateism'.”

[...]

”Detta innebär näppeligen [dvs inte] att de som studerar eller forskar om religion måste vara ateister eller att religionsvetenskapen som sådan har som uppgift att försvara ateismen. Det innebär endast att svar på vetenskapliga frågeställningar söks med det grundläggande antagandet att övernaturliga krafter inte har något förklaringsvärde. Hypoteser om gudomliga ingripanden, profetiska kallelser, uppenbarelser eller Djävulens list är på förhand diskvalificerade.”

Konsekvens av metodologisk ateism

Att någon säger sig ha tagit emot gudomliga uppenbarelser eller har fått sannseende är, *ur religionsvetenskaplig synvinkel*, inte lika intressant som innehållet i dessa uppenbarelser: Vederbörande menar att det inte bara är hens åsikter som förs fram utan att dessa överensstämmer med någon gudomlighets vilja, med kosmos ordning eller något liknande

Konsekvens av metodologisk ateism

Att någon säger sig ha tagit emot gudomliga uppenbarelser eller har fått sannseende är, *ur religionsvetenskaplig synvinkel*, inte lika intressant som innehållet i dessa uppenbarelser: Vederbörande menar att det inte bara är hens åsikter som förs fram utan att dessa överensstämmer med någon gudomlighets vilja, med kosmos ordning eller något liknande.

Ofta utmanar dessa uppenbarelser eller sannseende något etablerat:

- 3000 år gamla berättelser visar hur en kinesisk Zhou-ledare hävdade att den sittande dynastin avvikit från himmelens väg och att den högsta guden (*Tian*) därför gett honom uppdraget att störta regimen.

Konsekvens av metodologisk ateism

Att någon säger sig ha tagit emot gudomliga uppenbarelser eller har fått sannseende är, *ur religionsvetenskaplig synvinkel*, inte lika intressant som innehållet i dessa uppenbarelser: Vederbörande menar att det inte bara är hens åsikter som förs fram utan att dessa överensstämmer med någon gudomlighets vilja, med kosmos ordning eller något liknande.

Ofta utmanar dessa uppenbarelser eller sannseende något etablerat:

- 3000 år gamla berättelser visar hur en kinesisk Zhou-ledare hävdade att den sittande dynastin avvikit från himmelens väg och att den högsta guden (*Tian*) därför gett honom uppdraget att störta regimen.
- Berättelserna om Buddha lyfter fram att han genom upplysningen förstod hur världsalltet var ordnat och hur man måste förändra sig själv och samhället för att vara i linje med det. Annars väntar elände och lidande.

Försök hitta egna exempel på denna typ av argumentation!

Att någon säger sig ha tagit emot gudomliga uppenbarelser eller har fått sannseende är, *ur religionsvetenskaplig synvinkel*, inte lika intressant som innehållet i dessa uppenbarelser: Vederbörande menar att det inte bara är hens åsikter som förs fram utan att dessa överensstämmer med någon gudomlighets vilja, med kosmos ordning eller något liknande.

Ofta utmanar dessa uppenbarelser eller sannseende något etablerat:

- 3000 år gamla berättelser visar hur en kinesisk Zhou-ledare hävdade att den sittande dynastin avvikit från himmelens väg och att den högsta guden (*Tian*) därför gett honom uppdraget att störta regimen
- Berättelserna om Buddha lyfter fram att han genom upplysningen förstod hur världsalltet var ordnat och hur man måste förändra sig själv och samhället för att vara i linje med det. Annars väntar elände och lidande.

Exempel på argumentation som används sig av gudar eller ”sannseende”

- 3000 år gamla berättelser visar hur en kinesisk Zhou-ledare hävdade att den sittande dynastin avvikit från himmelens väg och att den högsta guden (*Tian*) därför gett honom uppdraget att störta regimen
- Berättelserna om Buddha lyfter fram att han genom upplysningen förstod hur världsalltet var ordnat och hur man måste förändra sig själv och samhället för att vara i linje med det
- Berättelserna om Jesus visar att det gamla sättet att leva inte var i samklang med Guds vilja, vilket däremot hans smala väg var. Evangelierna gör också klart vad som väntar dem som inte följer Guds väg

Exempel på argumentation som används sig av gudar eller ”sannseende”

- 3000 år gamla berättelser visar hur en kinesisk Zhou-ledare hävdade att den sittande dynastin avvikit från himmelens väg och att den högsta guden (*Tian*) därför gett honom uppdraget att störta regimen
- Berättelserna om Buddha lyfter fram att han genom upplysningen förstod hur världsalltet var ordnat och hur man måste förändra sig själv och samhället för att vara i linje med det
- Berättelserna om Jesus visar att det gamla sättet att leva inte var i samklang med Guds vilja, vilket däremot hans smala väg var. Evangelierna gör också klart vad som väntar dem som inte följer Guds väg
- Åtskilliga muslimer menar att Abraham utgör en förebild. Efter Abraham avvek folk från den rätta vägen. Genom sändebudet Muhammad har Gud återigen gett människorna en chans att vandra den väg som leder till ett gott samhälle och till en plats i paradiset, enligt en vanlig berättelse bland muslimer.

Exempel på argumentation som används sig av gudar eller ”sannseende”

- 3000 år gamla berättelser visar hur en kinesisk Zhou-ledare hävdade att den sittande dynastin avvikit från himmelens väg och att den högsta guden (*Tian*) därför gett honom uppdraget att störta regimen
- Berättelserna om Buddha lyfter fram att han genom upplysningen förstod hur världsalltet var ordnat och hur man måste förändra sig själv och samhället för att vara i linje med det
- Berättelserna om Jesus visar att det gamla sättet att leva inte var i samklang med Guds vilja, vilket däremot hans smala väg var. Evangelierna gör också klart vad som väntar dem som inte följer Guds väg
- Åtskilliga muslimer menar att Abraham utgör en förebild. Efter Abraham avvek folk från den rätta vägen. Genom sändebudet Muhammad har Gud återigen gett människorna en chans att vandra den väg som leder till ett gott samhälle och till en plats i paradiset, enligt en vanlig berättelse bland muslimer.
- Nutida häxor hävdar inte sällan att de representerar *den gamla religionen* som indoeuropeiska traditioner och framförallt kristendomen gjorde allt för att utrota. En återgång till den gamla religionen skulle motverka miljöförstöringen och göra samhället mer jämlikt.

Frågor du, enligt religionshistorikern Catharina Raudvere, bör ställa dig när du studerar religiösa utsagor:

- Vem vill skriva [religions-] historia och varför?
- Vem är mottagaren för framställningen?
- Vilka retoriska grepp är använda – och vad säger det om förhållandet mellan sändare och mottagare?

Raudvere i *Människor och makter 2.0*, sid 23

Frågor du, enligt religionshistorikern Catharina Raudvere, bör ställa dig när du studerar religiösa utsagor:

- Vem vill skriva [religions-] historia och varför?
- Vem är mottagaren för framställningen?
- Vilka retoriska grepp är använda – och vad säger det om förhållandet mellan sändare och mottagare?

”En akademisk analys inbegriper alltid någon form av källkritik – oavsett vilken typ av dokument som används och oavsett vilka frågor som ställs: antika texter i vetenskapliga editioner, arkivmaterial eller egna intervjuer och observationer.”

Raudvere i *Människor och makter 2.0*, sid 23 & 24

Vad säger kommentarmaterialet till kursplanen i Lgr11?

Kursplanen strävar efter att ge eleverna möjligheter att utveckla kunskap om hur man kritiskt granskar källor och samhällsfrågor med koppling till religioner och andra livsåskådningar. Det handlar om att ämnet religionskunskap ska bidra till att eleverna utvecklar ett vetenskapligt och analytiskt förhållningssätt där källkritik är en viktig del.

Skolverket 2011, sid 8

Vad säger kommentarmaterialet till kursplanen i Lgr11?

Kursplanen strävar efter att ge eleverna möjligheter att utveckla kunskap om hur man kritiskt granskar källor och samhällsfrågor med koppling till religioner och andra livsåskådningar. Det handlar om att ämnet religionskunskap ska bidra till att eleverna utvecklar ett vetenskapligt och analytiskt förhållningssätt där källkritik är en viktig del.

Källkritisk granskning i grundskolan kan inte i första hand fokusera på att granska religiösa urkunder med källkritiska metoder. Det kräver betydligt djupare studier i religionsvetenskap. Källkritiken på den här nivån kan i stället handla om kritisk granskning av källor som berättar om religioner, till exempel läroböcker, medier och webbplatser.

Skolverket 2011, sid 8

Problematiskt, ur vetenskaplig synvinkel

Källkritisk granskning i grundskolan kan inte i första hand fokusera på att granska religiösa urkunder med källkritiska metoder. Det kräver betydligt djupare studier i religionsvetenskap. Källkritiken på den här nivån kan i stället handla om kritisk granskning av källor som berättar om religioner, till exempel läroböcker, medier och webbplatser. (kommentarmaterial till Lgr11)

- Tidsaspekten (tiden mellan händelse och nedtecknandet av samma händelse) försummas vilket är djupt problematiskt.

Problematiskt, ur vetenskaplig synvinkel

Källkritisk granskning i grundskolan kan inte i första hand fokusera på att granska religiösa urkunder med källkritiska metoder. Det kräver betydligt djupare studier i religionsvetenskap. Källkritiken på den här nivån kan i stället handla om kritisk granskning av källor som berättar om religioner, till exempel läroböcker, medier och webbplatser. (kommentarmaterial till Lgr11)

- Tidsaspekten (tiden mellan händelse och nedtecknandet av samma händelse) försummas vilket är djupt problematiskt.
- Inga eller mycket få oberoende källor bekräftar världsreligionernas urkunder. Det finns t.ex. inga källkritiskt hållbara belägg för att Buddha, Krishna, Rama och Moses, Abraham m.fl. har existerat. Än mindre belägg för att de har levt som det står. Ska eleverna inte göras medvetna om det?

Problematiskt, ur vetenskaplig synvinkel

Källkritisk granskning i grundskolan kan inte i första hand fokusera på att granska religiösa urkunder med källkritiska metoder. Det kräver betydligt djupare studier i religionsvetenskap. Källkritiken på den här nivån kan i stället handla om kritisk granskning av källor som berättar om religioner, till exempel läroböcker, medier och webbplatser. (kommentarmaterial till Lgr11)

- Tidsaspekten (tiden mellan händelse och nedtecknandet av samma händelse) försummas vilket är djupt problematiskt.
- Inga eller mycket få oberoende källor bekräftar världsreligionernas urkunder. Det finns t.ex. inga källkritiskt hållbara belägg för att Buddha, Krishna, Rama och Moses, Abraham m.fl. har existerat. Än mindre belägg för att de har levt som det står. Ska eleverna inte göras medvetna om det?
- Följer du Skolverkets råd från 2011 behandlar du källorna så som vissa av de troende gör. Återger du dessa berättelser så bidrar du således till att etablera den historieskrivning som vissa religiösa traditioner föreskriver

Bättre i kommentarmaterialet till Lgr22?

I kommentarmaterial till kursplanerna i religionskunskap för Lgr22 är det som diskuterades nyss ersatt med följande text:

”Den långsiktiga ambitionen med undervisningen i källhantering är att eleverna ska utveckla ett kritiskt tänkande, men i tidigare årskurser måste källkritiken med nödvändighet utgår från enkla frågor: Varifrån kommer informationen? Vem har sagt eller skrivit det? Vilket syfte kan en person ha med sin framställning?”

Inte mycket bättre i kommentarmaterialet till Lgr22

I kommentarmaterial till kursplanerna i religionskunskap för Lgr22 är det som diskuterades nyss ersatt med följande text:

”De källor som kan utgöra underlag för samtal om användbarhet och tillförlitlighet är **främst sådana som är anpassade för yngre barn**. Det inkluderar källor som eleverna möter i faktaböcker, tidningar och på olika webbplatser.

Den långsiktiga ambitionen med undervisningen i källhantering är att eleverna ska utveckla ett kritiskt tänkande, men i tidigare årskurser måste källkritiken med nödvändighet utgår från enkla frågor: Varifrån kommer informationen? Vem har sagt eller skrivit det? Vilket syfte kan en person ha med sin framställning?”

Förslag

~~Källkritisk granskning i grundskolan kan inte i första hand fokusera på att granska religiösa urkunder med källkritiska metoder. Det kräver betydligt djupare studier i religionsvetenskap. Källkritiken på den här nivån kan i stället handla om kritisk granskning av källor som berättar om religioner, till exempel läroböcker, medier och webbplatser.~~

Ge dina elever redan från start redskap att utföra en *mild* källkritik även av urkunder:

- Berätta vad vi vet om källans tillkomst
 - Vilka är författarna?
 - När har de nedtecknats och hur stort är tidsgapet mellan händelser de återger och nedtecknandet?

Förslag

~~Källkritisk granskning i grundskolan kan inte i första hand fokusera på att granska religiösa urkunder med källkritiska metoder. Det kräver betydligt djupare studier i religionsvetenskap. Källkritiken på den här nivån kan i stället handla om kritisk granskning av källor som berättar om religioner, till exempel läroböcker, medier och webbplatser.~~

Ge dina elever redan från start redskap att utföra en *mild* källkritik även av urkunder:

- Berätta vad vi vet om källans tillkomst
 - Vilka är författarna?
 - När har de nedtecknats och hur stort är tidsgapet mellan händelser de återger och nedtecknandet?
- Berätta om det finns oberoende källor som stöder det som källorna återger
- Låt även eleverna fundera på vem som vill skriva historia och varför samt hur det kan ha påverkat innehållet i källan.

Björn Skogars två ben

”Som religionslärare i en nutida skola måste man kunna stå på två ben, både kunna ställa de informativa, *historiskt-kritiska frågorna*: vem berättade vad, när, varför och i vilket sammanhang. Det är det ena benet.

Det andra handlar om vad vi kan kalla *livstydande* frågor, och där räcker det inte att vara kritiskt frågande utan man bör även försöka förstå och lyssna.”

Björn Skogar i *Barn i religionernas värld* 2011, sid 19

Björn Skogars andra ben

”Det är lärarens uppgift att presentera genom att berätta (eller läsa) men det är barnen som har tolkningsföretade. För att inte berättelserna bara ska blåsa förbi utan eftertanke bör läraren hjälpa till med fördröjningsstrategier. Det kan ske genom återberättande gestaltningar eller, som i Abrahams barn pedagogik, genom skriftligt återberättande där man tar på sig någon rollfigur och skriver i jagform. Till exempel: Jag är Abraham. Jag fick en så konstig befallning av Gud...”

Skogar 2011, sid 20

Björn Skogars andra ben

”Det är lärarens uppgift att presentera genom att berätta (eller läsa) men det är barnen som har tolkningsföreträde. För att inte berättelserna bara ska blåsa förbi utan eftertanke bör läraren hjälpa till med fördröjningsstrategier. Det kan ske genom återberättande gestaltningar eller, som i Abrahams barn pedagogik, genom skriftligt återberättande där man tar på sig någon rollfigur och skriver i jagform. Till exempel: Jag är Abraham. Jag fick en så konstig befallning av Gud...”

Skogar 2011, sid 20

Ur ett didaktiskt perspektiv är detta ett vettigt anslag

Björn Skogars andra ben

”Det är lärarens uppgift att presentera genom att berätta (eller läsa) men det är barnen som har tolkningsföreträde. För att inte berättelserna bara ska blåsa förbi utan eftertanke bör läraren hjälpa till med fördröjningsstrategier. Det kan ske genom återberättande gestaltningar eller, som i Abrahams barn pedagogik, genom skriftligt återberättande där man tar på sig någon rollfigur och skriver i jagform. Till exempel: Jag är Abraham. Jag fick en så konstig befallning av Gud...”

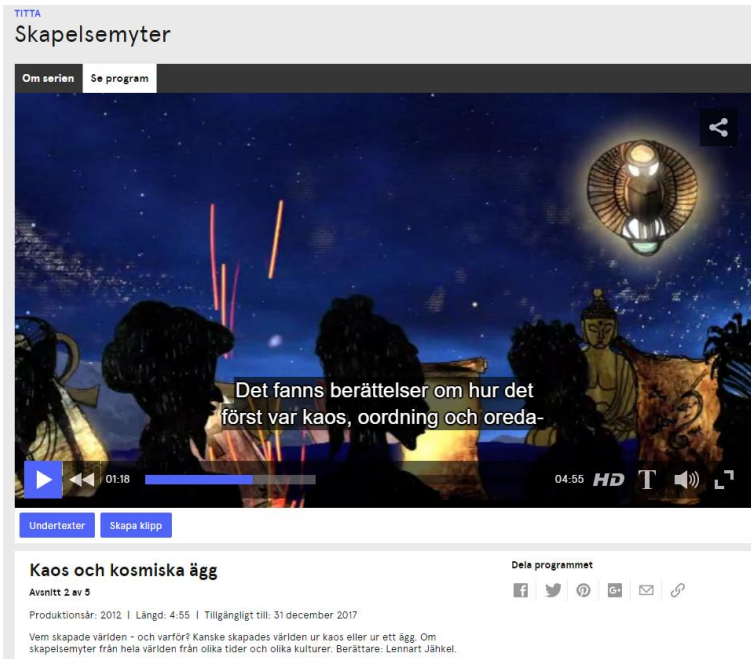
Skogar 2011, sid 20

Ur ett didaktiskt perspektiv är detta ett vettigt anslag men ur ett religionsvetenskapligt perspektiv är det inte alls lyckat:

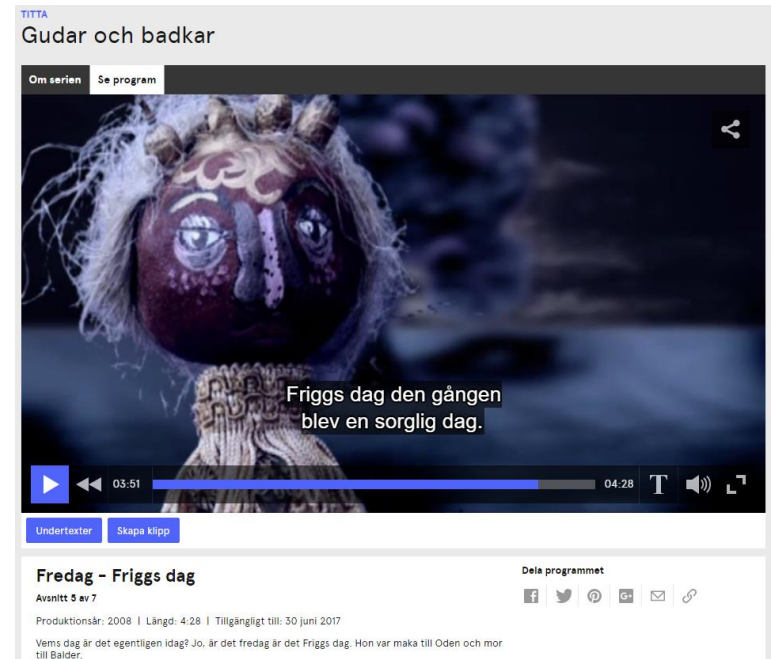
Den identifiering och det inkännande som Skogar och Abrahams barn-pedagogiken förespråkar ger ingen kunskap om vad berättelsen betyder för olika religiösa grupperingar. Den ger endast kunskap om vad dina elever känner för berättelsen.

Istället för det inkännande Skogar vill se kan
du använda dig av film

UR.se/skapelsemyter

[UR.se/Gudar och badkar](http://UR.se/Gudar_och_badkar)

Egen övning:

- Vad berättas i respektive film och hur hanterar du det källkritiskt?
- Vilka för och nackdelar finns det med att använda sig av filmer av detta slag i undervisningen?
- Hur för- och efterarbetar du som lärare ett sådant inslag i undervisningen?

Aktiva länkar finns i pdf-versionen av videon

En annan möjlighet är de lyssningsprogram som finns
på bl.a. UR Play

UR Play/katolsk påsk

UR Play/eid-al-fitr

Egen övning:

- Vad berättas i programmet och hur hanterar du det källkritiskt?
- Vilka likheter och skillnader finns det mellan firandet av **katolsk påsk (OBS!)** och evangeliskt lutherskt påskfirande/uppmärksammande av påsk?
- Hur kan du använda dig av programmen och vilka för och nackdelar finns det med använda sig av program av detta slag?

Avslutande ord om undervisning på vetenskaplig grund

- Det enklaste sättet att ge din undervisning vetenskaplig grund är att basera den på religionsvetenskap. Problemet är att religionsvetenskapen inte är något enhetligt.

Avslutande ord om undervisning på vetenskaplig grund

- Det enklaste sättet att ge din undervisning vetenskaplig grund är att basera den på religionsvetenskap. Problemet är att religionsvetenskapen inte är något enhetligt.
- Generellt kan dock sägas att *metodologisk* ateism kännetecknar studiet av religion på sekulära universitet och högskolor. Förklaringar som bygger på antagande om gudomligheters ingripande i historien eller nuet är konfessionella och således utanför vetenskaplig grund.

Avslutande ord om undervisning på vetenskaplig grund

- Det enklaste sättet att ge din undervisning vetenskaplig grund är att basera den på religionsvetenskap. Problemet är att religionsvetenskapen inte är något enhetligt.
- Generellt kan dock sägas att *metodologisk* ateism kännetecknar studiet av religion på sekulära universitet och högskolor. Förklaringar som bygger på antagande om gudomligheters ingripande i historien eller nuet är konfessionella och således utanför vetenskaplig grund.
- Källkritik är en nödvändig del av det vetenskapliga studiet av religion och även det religionskunskapliga studiet av detsamma. Anpassa källkritiken efter den årskurs du undervisar i!

Avslutande ord om undervisning på vetenskaplig grund

- Det enklaste sättet att ge din undervisning vetenskaplig grund är att basera den på religionsvetenskap. Problemet är att religionsvetenskapen inte är något enhetligt.
- Generellt kan dock sägas att *metodologisk* ateism kännetecknar studiet av religion på sekulära universitet och högskolor. Förklaringar som bygger på antagande om gudomligheters ingripande i historien eller nuet är konfessionella och således utanför vetenskaplig grund.
- Källkritik är en nödvändig del av det vetenskapliga studiet av religion och även det religionskunskapliga studiet av detsamma. Anpassa källkritiken efter den årskurs du undervisar i!
- Didaktiska metoder som syftar till att få eleverna att känna sig in i religiösa berättelser (Skogars förslag och Abrahams barn-pedagogiken) ger ingen annan kunskap än den om hur eleverna tolkar berättelserna.

Avslutande ord om undervisning på vetenskaplig grund

- Det enklaste sättet att ge din undervisning vetenskaplig grund är att basera den på religionsvetenskap. Problemet är att religionsvetenskapen inte är något enhetligt.
- Generellt kan dock sägas att *metodologisk* ateism kännetecknar studiet av religion på sekulära universitet och högskolor. Förklaringar som bygger på antagande om gudomligheters ingripande i historien eller nuet är konfessionella och således utanför vetenskaplig grund.
- Källkritik är en nödvändig del av det vetenskapliga studiet av religion och även det religionskunskapliga studiet av detsamma. Anpassa källkritiken efter den årskurs du undervisar i!
- Didaktiska metoder som syftar till att få eleverna att känna sig in i religiösa berättelser (Skogars förslag och Abrahams barn-pedagogiken) ger ingen annan kunskap än den om hur eleverna tolkar berättelserna.
- Använd gärna berättelser från förr och nu som eleverna får lära sig återberätta och källkritiskt reflektera över. Barn som berättar om hur de själva firar högtider fungerar vanligen bra, om inspelningen är vettigt gjord.

